

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ב"ק פכ.).

פרשת לך-לך

- ג -

אמנם אכתי צל"ע בזה, דהנה יעו"י בב"ר (פרשה לט, ז), שאברהם בעצמו חשש, שיהי חילול ה' עי"ז שייצא מחרן, כיון שיאמרו שהניח אביו והלך לו לעת זקנתו, - ועי"ז הקב"ה השיב לאברהם, שמיתתו של תרח תוקדם בתורה, לפני יציאתו של אברהם, עיי"ש.

ומעתה לפי"מ שביארנו לעיל, יש לבאר שאברהם בעצמו חשש שילעיזו עליו, בזה שיטענו מדוע לא השאיר עבד, שישעב את תרח בימי זקנתו וכנ"ל, - וא"כ לפי"ז שוב יש להקשות טובא, מדוע באמת אברהם לא השאיר איזה עבד שישעב את תרח, ויקיים עי"ז את מצות כיבוד אב, וגם לא יוכלו להוציא עליו שום לעז בזה.

- ד -

וי"ל בזה, עי"פ מה דבהקדם יש לדון, האם בני נח חייבים בכיבוד אב ואם, או"ד שאינם חייבים בזה, - ועי"ז בזה במש"כ ה'אור שמח' (ממרים פ"ה הי"א) וז"ל, 'ובן נח ודאי אינו מוזהר על כיבוד אב ואם, כדאמר בניזיר (דף סא) יעו"ש היטב', עכ"ל.

אמנם לדעת הנצי"ב, ב"נ חייבים בכיבוד אב ואם, משום שזוהי מצוה שכלית, וב"נ מחוייבים במצוות השכליות, - עי"ז במש"כ הנצי"ב, בהסכמתו לספר 'אהבת חסד' וז"ל, '... **דכיבוד אב ואם היא מצוה שדעת האדם נותן לה**, וגם אומות העולם מצויות עליה בחובת האדם, ומקבלים עליה שכר, כמו ב"נ ודמא בן נתניה כידוע...', עכ"ל עיי"ש.

- ה -

ומעתה י"ל, דהנה לא מיבעי לדעת הנך דס"ל, שבי"נ אינם מחוייבים בכיבוד או"א, ד"ל דאברהם לא הי' חייב לכבד את תרח.

[**ואפי"ו אי נימא דלאבות הי' דין ישראלי** (ואין דינם כב"נ), מ"מ י"ל דלא הי' שייך שם קיום מצות כיבוד אב מצד דיני ישראל, כיון שאם הי' לאברהם דין ישראל, הרי בדיני ישראל תרח אינו נחשב כאביו, דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי].

אלא אפי' לדעת הנך דס"ל, שבי"נ מחוייבים בכיבוד או"א, כיון דהיא מצוה שכלית וכנ"ל, אך מ"מ לכאוי י"ל, דאין חיובם חמור מדיני ישראל, - והרי קי"ל בדיני ישראל (שו"ע יו"ד סי' רמ, ה), שחיוב כיבוד אב הוא רק משל אב, אך הבן אינו מחוייב להוציא מממונו בכדי לכבד את אביו, וא"כ לכאוי י"ל, דגם ב"נ מחוייבים בכיבוד אב רק משל אב.

- ו -

וא"כ יעלה דגם לדעת הנך דס"ל, שבי"נ מחוייבים בכיבוד או"א, כיון דהיא מצוה שכלית, אך מ"מ י"ל, דבעצם אברהם לא הי' חייב, לתת לתרח איזה עבד **מממונו**, בכדי שישעב אותו בימי זקנתו, כיון דחיוב כיבוד אב הוא רק משל אב.

ורק מ"מ אברהם חשש, שמ"מ המלעיזים ילעיזו עליו, שהניח את אביו והלך לו לעת זקנתו, ויהי חילול ה', כיון שאברהם הי' דוגמא וסמל, לאדם הגון שמושלם במידותיו, והמלעיזים ילעיזו שאין מן הראוי לאדם הגון ומושלם כאברהם, להניח את אביו לבדו לעת זקנתו.

ויאמר ה' אל אברהם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך: ... ויקח אברהם את שרי אשתו ואת לוט בן אחיו ואת כל רכושם אשר רכשו ואת הנפש אשר עשו בחרן ויצאו ללכת ארצה כנען ויבאו ארצה כנען: (יב, א-ה).

והנה כתיב בקרא, בסוף פרשת נח (יא, לב), 'ויהיו ימי תרח חמש שנים ומאתים שנה ומת תרח בחרן', - ויעו"י ברש"י (שם) שכתב, שלפי החשבון עולה, שתרח מת כשישים שנה אחרי שאברם יצא מחרן, - וא"כ צ"ב מדוע הקדים הכתוב מיתתו של תרח, ליציאתו של אברם.

ותירץ בזה רש"י (ע"פ המדרש), שהטעם שהקדים הכתוב מיתתו של תרח, ליציאתו של אברם, הוא בכדי שלא יהא הדבר מפורסם לכל, שאברם יצא מחרן בחיי אביו, ויאמרו לא קיים אברם את כבוד אביו, שהניחו זקן והלך לו, לפיכך קראו הכתוב מת, עיי"ש.

וצל"ע טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה לכאוי צ"ע טובא בזה, איזה לעז יכלו להלעיז על אברם, שמשום הכי הוצרך הכתוב להקדים מיתתו של תרח, - והרי לכאוי גם אם הדברים היו כתובים בתורה כסידרם, וקודם הי' כתוב שאברם יצא מחרן עי"פ ציווי ה', ורק אח"כ הי' כתוב שתרח מת, - מ"מ לא היו יכולים המלעיזים למצוא שום לעז על אברם, כיון שהרי מפורש בתורה, שהקב"ה ציווה את אברם 'לך לך מארצך וגו'.

וא"כ הרי ברור שדינו של אברם הי', לשמוע לציווי הקב"ה ולצאת מחרן, ואעי"פ שע"ז לא יוכל לקיים אח"כ את כבוד אביו, - וא"כ צ"ע טובא, מה הי' שייך להלעיז עליו במה ששמע לציווי הקב"ה, שמחמת חשש הלעז ההוא, הוצרך הכתוב להקדים את מיתתו של תרח, ליציאתו של אברם, - ושוב ראיתי שהרא"ם כבר הקשה את הקושיא הנ"ל, ועי"ע במש"כ בזה בשפתי חכמים, וצ"ע.

- ב -

ויש מקום לפלפל ולומר בזה, דהנה המציאות בנוהג שבעולם היא, שבאופן שאין לבן את האפשרות, לכבד את אביו ואימו בעצמו בימי זקנתם, הרי הוא עכ"פ דואג להם, שיהי משהו שיטפל בהם, ויסעד אותם בימי זקנתם (וכעין מה שמצוי בימינו יעובדים סיעודיים!).

והנה כתיב בקרא (יב, ה), 'ויקח אברהם את שרי אשתו... ואת כל רכושם אשר רכשו, ואת הנפש אשר עשו בחרן, ויצאו ללכת ארצה כנען', ופירש"י (שם) 'ואת הנפש אשר עשו בחרן' - 'פשוטו של מקרא, עבדים ושפחות שקנו להם', עיי"ש.

ומעתה י"ל, שהמלעיזים היו מוציאים לעז על אברהם אביו, והיו אומרים שאה"נ שאין על אברהם טענה, מדוע עזב את אביו, כיון שהי' זה עי"פ ציווי ה', - אך מ"מ היו מוציאים לעז, מדוע אברהם לא השאיר איזה עבד או שפחה, שיוכלו למלא את מקומו של אברהם, ויסעדו את תרח בימי זקנתו.

ולכן מחמת חשש הלעז הנ"ל, הוצרכה התורה להקדים את מיתתו של תרח, ליציאתו של אברהם, בכדי שהמלעיזים לא יבחינו, שאברהם יצא מחרן בחיי אביו.

בזה את מצות כיבוד או"א כדינה, ולא הי' נחשב בזה כאינו מצווה ועושה וכנ"ל.

וא"כ הוא לא הי' נכנס בזה כלל, להאי איסורא דילא תחנם', כיון דכל האיסור הוא לתת לנכרי **מתנת חנם**, אך אם נותן לנכרי מתנה, שעל ידה הוא זוכה לקיים **בעצמו** מצוה, הרי אין זה נחשב כמתנת חנם, כיון דאינו נותן את המתנה **לצורך הנכרי** משום חנינת הנכרי, אלא סיבת מתנתו היא **לצורך עצמו** שיקיים על ידה מצוה, וכמו שכתבו הראשונים, גבי הא דר"א שיחרר עבדו, בכדי שישלם לעשרה (עי' ברמב"ן ובר"ן, גיטין לח:).

וא"כ לפי יסוד הגרע"א הנ"ל, שוב צליע מדוע אברהם לא נתן לתרח, איזה עבד מממונו, והי' מקיים עי"ז את מצות כיבוד אב, וגם עי"ז לא הי' שום חשש חילול הי' עי"י המלעזים וכנ"ל.

- יא -

אמנם באמת י"ל, דכל יסודו של הרע"א הנ"ל הוא רק בישראל, שס"ל להרע"א שכמו שבכל מצות עשה, הדבר פשוט שבעצם הוא **בר חיובא** במצוה, גם כאשר הוא צריך לבזבז עליה יותר מחומש, - ורק מ"מ אינו מחוייב לקיים את המצוה ביותר מחומש, ואע"פ שהוא בר חיובא במצוה לכל דבר.

ה"ה נמי שבעצם הוא **בר חיובא** בכיבוד או"א **בכל האופנים**, ורק מ"מ אינו חייב לקיים את המצוה מממונו של הבר, ואע"פ שבעצם הוא **בר חיובא** במצוה לכל דבר **בכל האופנים**.

אך גבי ב"נ, שכל חיובם במצות כיבוד או"א, הוא רק משום שהיא מצוה שכלית, א"כ אי נימא שמצד השכל אין חובת כיבוד אב מממונו של הבר, א"כ יעלה שבי"נ מופקע לגמרי, מחובת כיבוד אב מממונו של הבר, **כיון שמצד השכל אין חיוב לנהוג כך**.

וכיון שהוא מופקע לגמרי מכזה סוג כיבוד, א"כ יעלה שאם אברהם הי' מכבד את תרח מממונו, גם ליסוד הרע"א הוא לא הי' **מקיים בזה**, את מצות כיבוד אב שהי' מחוייב בה, כיון שהרי הוא מופקע לגמרי, מסוג כיבוד כזה, שהשכל אינו מחייב אותו.

ומעתה שוב יש לבאר שפיר לכו"ע, שאברהם לא רצה לתת לתרח איזה עבד מממונו, כיון שלא רצה לעבור על י"א תחנם' וכנ"ל, ולזה הוצרכה התורה להקדים מיתתו של תרח ליצאתו של אברהם, בכדי שלא יהי' חילול הי' עי"י המלעזים, ונפלא.

ואע"פ שבעצם אברהם לא הי' חייב מן הדין, לתת לתרח איזה עבד מממונו, אך מ"מ המלעזים ילעזו שהי' מן הראוי לאדם הגון כאברהם, לכבד את אביו גם באופן שאינו חייב לכבדו בזה מצד הדין.

- יז -

ועתה נשוב למה שהקשינו לעיל, דלהביאור הנ"ל אכתי צליע, מדוע באמת אברהם לא השאיר איזה עבד שישעז את תרח, ועי"ז לא יוכלו להוציא עליו שום לעז בזה.

ויש לבאר בזה, ע"פ מה דאיתא ביומא (כח:), 'אמר רב, קיים אברהם אבינו כל התורה כולה... אמר רבא ואיתימא רב אשי, קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין', - ומעתה י"ל, דאברהם לא רצה לתת לתרח, איזה עבד מממונו, כיון דמדיני התורה **אסור לתת לנכרי מתנת חנם, משום י"א תחנם'** (עי"ז כ:).

וכיון שלכו"ע הוא לא הי' מחוייב לתת לתרח, איזה עבד מממונו, (שהרי גם לדעת הנך דס"ל, שבי"נ מחוייבים בכיבוד אב, אך מ"מ החיוב כיבוד הוא רק מממונו של האב, דלא חמירי בזה מישראל וכנ"ל), לכן לא רצה אברהם לתת לתרח עבד בחנם, כיון שהדבר אסור מדיני התורה משום י"א תחנם'.

ומשום הכי חשש אברהם, שהמלעזים ילעזו עליו שלא כיבד את אביו, ויהי' בזה חילול הי', - ולזה הקב"ה השיב לאברהם, שמיתתו של תרח תוקדם בתורה לפני יציאתו של אברהם, - וכל זה הוא בכדי שהמלעזים לא יבחינו, שאברהם יצא מחרן בחיי אביו וכנ"ל.

- ח -

אמנם אכתי יש לפלפל טובא בזה, ע"פ מה שנחלקו הגי"ר **משה זאב** זצ"ל (אב"ד טיקטין וביאליסטוק, בעל שו"ת 'אגודת אזוב' וספר 'מראות הצובאות') והגי"ר **עקיבא איגר** זצ"ל (תשובות רע"א, ח"א סי' סח), **בגדר האי דינא דכיבוד אב משל אב**.

דהג"ר משה זאב זצ"ל כתב, דכאשר יש לבן ציווי מאביו לעשות משהו, שהבן צריך להוציא מממונו עבור כך, ומאידך יש לבן ציווי מאימו לעשות משהו, שאי"צ להוציא מממונו עבור כך, ובציווי שציווי האם נוגד לציווי האב, כך שיכול לקיים רק ציווי אחד משניהם.

הרי שגם אם הבר ירצה לקיים את ציווי האב (ואע"פ שבעצם הוא פטור, כיון דקיי"ל דכיבוד אב משל אב), מ"מ אין הבר רשאי לעשות זאת, כיון דבזה דהוא מקיים מצוה שאינו מחוייב בה, הרי הוא גורם בזה לבטל את ציווי האם, כיון דאינו יכול לקיים את ציווי שניהם, - וכיון שהוא מחוייב לקיים את ציווי האם, לכן אינו רשאי לקיים את ציווי האב, שבעצם אינו מחוייב לקיימו.

- ט -

אמנם הגי"ר **עקיבא איגר** זצ"ל כתב עי"ז וז"ל, 'ומה דכתב מעכ"ת, דמה"ט דחסרון כיס, כיון דליכא מצוה לשמוע בכה"ג לאביו, ממילא צריך לשמוע לאימו, זה אינו'.

'כיון דבעצמותו חל עליו חיוב דכיבוד אב, אלא דהתורה לא חייבתו בחסרון כיס, ומכל מקום אם עושה כן, לא מיקרי בכלל אינו מצווה ועושה, דהמצוה בעצמותו מקיים כדינא, אלא דאינו חושש לחסרון כיסו, וכנותן המעות במתנה לאביו, וממילא מקיים המצוה כדינא'.

'הגע עצמך, אם נזדמן לו ב' מצוות עשה, באחד אין בו חסרון כיס, ובאחד צריך ביזבוז יותר מחומש בנכסיו, וכי נאמר דאסור לעשות המצוה בממונו, ולבטל מצוה אחרת, כיון דאינו מחוייב לעשות המצוה דחסרון כיסו יותר מחומש, כדאיתא בשו"ע (או"ח סי' תרנז), נשתקע ולא נאמר, דמ"מ מקיים המצוה כתיקונה, ואין בזה גירעון במה דרוצה לאבד מממונו, הכי נמי בנידו"ד, לזה נראה בפשיטות, דהבן יכול לעשות כמו שירצה', עכ"ל הגרע"א.

- י -

ומעתה לפי יסודו של הרע"א הנ"ל, אי נימא כדעת הנצי"ב הנ"ל, שבי"נ מחוייבים בכיבוד אב, א"כ שוב צליע מדוע אברהם לא נתן לתרח, איזה עבד מממונו, דהרי לפי יסוד הרע"א הנ"ל, אילו אברהם הי' מכבד את תרח מממונו, הרי הוא הי' מקיים

הודעה זו אינה לקריאה בשבת קודש

חדש !!!

ניתן לשלוח תגובות הערות והוספות גם באמצעות הודעה קולית

בטלפון: 079-536-8174

כמו כן בקו זה ניתן גם להאזין לתגובות שהתקבלו במערכת

קוראי העלון הנכבדים שליט"א

נקראים בזאת בקריאה של חיבה

להגדיל תורה ולהאדירה

ולזכות את הרבים

בהערותיהם הנפלאות

בברכת התורה

המערכת